

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยการประยุกต์ทฤษฎีความสามารถตนเองและแรงสนับสนุนทางสังคมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุจากการทำงานของคนงาน ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 2.1 การป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีความสามารถของตนเอง
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับแรงสนับสนุนทางสังคม
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 การป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน

2.1.1 แนวคิดการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน

อุบัติเหตุ (accident) หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่มีใครล่วงรู้หรือคาดไว้ล่วงหน้า เกิดโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือเป็นผลลัพธ์ที่ไม่ปกติของเหตุการณ์ที่ทราบสาเหตุแต่ไม่ได้คาดล่วงหน้า สิ่งที่เป็นความโชคร้ายที่เกิดขึ้น และมักมีผลให้เกิดการบาดเจ็บ (A Webster's New World Dictionary, 1985)

สำหรับประเทศไทย อุบัติเหตุ เป็นคำที่มีการบัญญัติและใช้กันโดยบุคคลทั่วไปอยู่แล้ว โดยมีการใช้แทนกันไปมากับคำว่า อุบัติภัย ซึ่งในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำเหล่านี้ไว้ ดังนี้

อุบัติเหตุ หมายถึง เหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด, ความบังเอิญเป็น

อุบัติเหตุ หมายถึง ภัยที่เกิดจากอุบัติเหตุ (สำนักราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

อุบัติเหตุ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้ก่อน เกิดขึ้นโดยทันทีทันใด มีผลทำให้เกิดการบาดเจ็บแก่ร่างกายและจิตใจ (WHO อ้างถึงใน กรรณิกา บุญสัตย์, 2548)

อุบัติเหตุ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยมิได้วางแผนไว้ล่วงหน้า ซึ่งก่อให้เกิดความบาดเจ็บพิการ หรือตายและทำให้ทรัพย์สินได้รับความเสียหาย (จิตรูย์ ลิ้มโชคดี, 2542)

จากความหมายที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า อุบัติเหตุ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดคิดและคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหาย แก่ทรัพย์สิน เวลา และความบาดเจ็บ พิการ หรือตายแก่ร่างกาย และจิตใจได้

2.1.2 สาเหตุของอุบัติเหตุ (โกมล คิวะบวร, 2543)

สาเหตุของอุบัติเหตุอาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน และสาเหตุโดยตรงของการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน ดังรายละเอียดดังนี้

1. สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานมีดังนี้

1.1 ความผิดพลาดของการจัดการ เช่น

- 1) ไม่มีการสอนหรืออบรมเกี่ยวกับความปลอดภัย
- 2) ไม่การบังคับให้ปฏิบัติตามกฎความปลอดภัย

- 3) ไม่มีการวางแผนและเตรียมงานด้านความปลอดภัยไว้
- 4) ไม่มีการแก้ไขจุดอันตรายต่าง ๆ
- 5) ไม่มีการจัดหาอุปกรณ์ความปลอดภัยให้ เป็นต้น

1.2 สภาวะทางด้านจิตใจของผู้ปฏิบัติงานไม่เหมาะสม เช่น

- 1) ขาดความระมัดระวัง
- 2) การทำงานของจิตใจไม่ประสานกัน
- 3) มีทัศนคติไม่ถูกต้อง
- 4) สมอมีปฏิกิริยาในการสั่งงานช้า
- 5) ขาดความตั้งอกตั้งใจ
- 6) อารมณ์อ่อนไหวง่ายและซีโมโ
- 7) เกิดความรู้สึกหวาดกลัว ขวัญอ่อน ตกใจง่าย เป็นต้น

1.3 สภาวะทางด้านร่างกายของผู้ปฏิบัติงานไม่เหมาะสม เช่น

- 1) อ่อนเพลียมาก
- 2) หุนหัน
- 3) สายตาไม่ดี
- 4) มีร่างกายไม่เหมาะสมกับงานที่ทำ
- 5) เป็นโรคหัวใจ
- 6) ร่างกายมีความพิการ เป็นต้น

สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุดังกล่าวนี้ จะเป็นตัวเหตุที่สำคัญที่จะโยง หรือนำไปสู่การเกิดสาเหตุโดยตรงของการเกิดอุบัติเหตุ

2. สาเหตุโดยตรงของการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน มี 2 สาเหตุใหญ่ คือ การปฏิบัติงานที่ไม่ปลอดภัย และสภาพของงานที่ไม่ปลอดภัย ดังรายละเอียดคือ

2.1 การปฏิบัติงานที่ไม่ปลอดภัย เป็นการกระทำที่ไม่ปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงานในขณะที่ทำงาน ซึ่งอาจจะทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ จากสถิติของการเกิดอุบัติเหตุพบว่า ร้อยละ 88 ของอุบัติเหตุเกิดขึ้นจากสาเหตุนี้ ตัวอย่างเช่น

- 1) การใช้เครื่องจักร เครื่องกล เครื่องมือ โดยพลการ หรือไม่ได้รับมอบหมาย
- 2) ซ่อมแซมหรือบำรุงรักษาเครื่องจักร เครื่องกล เครื่องมือในขณะที่เครื่องยนต์กำลังหมุน
- 3) ไม่ใส่ใจต่อคำเตือนต่าง ๆ
- 4) ทำการยกหรือเคลื่อนย้ายวัสดุด้วยท่าทางที่ไม่ปลอดภัย

2.2 สภาพของงานที่ไม่ปลอดภัย เป็นสภาวะแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยที่อยู่รอบ ๆ ตัวผู้ปฏิบัติงานในขณะที่ทำงาน ซึ่งก็อาจเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุได้ พบว่าประมาณร้อยละ 10 ของอุบัติเหตุเกิดขึ้นเนื่องมาจากสาเหตุนี้ ตัวอย่างเช่น

- 1) ไม่มีฝาคกรอบหรืออุปกรณ์ป้องกันอันตรายหรือเซฟการ์ด (safeguard)

ครอบเครื่องจักรหรือสิ่งอื่นใดที่เป็นอันตราย

- 2) เครื่องจักร เครื่องมือที่ใช้อาจออกแบบไม่เหมาะสม
- 3) สถานที่ทำงานสกปรก รกรุงรัง การวางข้าวของไม่มีระเบียบ เกะกะ มีสิ่งกีดขวางทางเดิน

- 4) การก่อกวนวัสดุสูงเกินไป และการซ่อนวัสดุไม่ถูกวิธี
- 5) แสงสว่างไม่เพียงพอ หรือแสงสว่างจ้าเกินไป สะท้อนเข้าตาเพื่อนร่วมงาน
- 6) ไม่มีระบบระบายและถ่ายเทอากาศที่เหมาะสม

2.1.3 การดำเนินงานด้านสุขศาสตร์อุตสาหกรรม (สงคราม ตันติถาวรวัฒน์, 2543)

การดำเนินงานด้านสุขศาสตร์อุตสาหกรรมมีความสำคัญต่อการดำเนินงานด้าน อาชีวอนามัย และจัดเป็นงานด้านวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่งที่ต้องใช้หลักการ และเหตุผลในการดำเนินการ ซึ่งประกอบไปด้วย หลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้

1.การตระหนักถึงอันตราย (Recognition)

อันตรายจะเกิดขึ้นได้กับการทำงานทุกชนิด ทุกขั้นตอนในการทำงานจะมีสิ่งคุกคาม เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของพนักงานเสมอเพราะพนักงานต้องปฏิบัติงานอยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวในการทำงานตลอดเวลาเพราะถ้าสิ่งแวดล้อมดีก็จะมีแนวโน้มว่าจะเกิดความปลอดภัยในการทำงาน โดยปราศจากโรค และอุบัติเหตุอันเนื่องมาจากการทำงาน

2.การประเมินระดับของอันตราย (Evaluation)

ควรมีการตรวจสอบระดับของอันตรายว่ามีระดับมากหรือน้อยเพียงใด และนำเอา ค่าที่ได้จากการวัดไปเปรียบเทียบกับมาตรฐาน เพื่อนำผลที่ได้จากการประเมินไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3.การควบคุมอันตราย (Control)

เป็นการหามาตรการในการควบคุมและป้องกันอันตรายจากสิ่งแวดล้อมในการทำงานให้อยู่ในสภาพปกติ โดยคำนึงถึงปัจจัยประกอบในทุก ๆ ด้าน

การป้องกันและควบคุมโรคอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพ (สงคราม ตันติถาวรวัฒน์, 2543)

1.การควบคุมที่แหล่งกำเนิด (Source) หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต การเปลี่ยนแปลงวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต การใช้สารเคมีที่ไม่เป็นพิษ การปิดคลุม แยกกระบวนการผลิตหรือ เครื่องจักรที่มีอันตรายมาก ๆ ออกไปให้ห่างจากตัวพนักงาน

2.การควบคุมที่ทางผ่าน หมายถึง การสร้างระบบปิดกั้นระหว่างแหล่งกำเนิดกับตัวบุคคล หรือตัวพนักงานไม่ให้มาเจอกัน

3.ควบคุมที่ตัวบุคคล หมายถึง การสร้างจิตสำนึกและการใช้อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคล ซึ่งมีหลักการใช้อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคล ซึ่งมีหลักการใช้อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคลดังต่อไปนี้

- เลือกใช้อย่างเหมาะสมกับประเภทและระดับของอันตราย
- ใช้อย่างมีประสิทธิภาพและดูแลรักษาอยู่เสมอ
- คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดจากการสวมใส่
- ถ้ามีแนวทางในการควบคุมที่แหล่งกำเนิดให้แจ้งผู้บังคับบัญชา พร้อมทั้งติดตาม

ความก้าวหน้าของการแก้ไขปัญหาก็เราเสนอไปอยู่เสมอ

การใช้ความรู้สึกเป็นเครื่องเตือนภัย (สงคราม ตันติถาวรวัฒน์, 2543)

1.สัญลักษณ์ต่างๆ

การส่องสว่าง ถ้าบริเวณใดมีการส่องแสงให้สว่างมาก ๆ แสดงว่าบริเวณนั้นมี อันตรายมากกว่าบริเวณที่มีแสงสว่างน้อย เช่น ตามสี่แยกต่างๆ

2.การทำให้แตกต่างจากส่วนอื่น

การระบายสีของชิ้นส่วนที่อันตรายด้วยสีอ่อนหรือสีเข้มให้แตกต่างจากส่วนอื่น เช่น สีเหลือง ใช้เตือนอันตราย หรือสีเขียวแสดงว่าปลอดภัย และให้มีการจัดการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

3.อ่านคำแนะนำต่าง ๆ

ดูคู่มือคำเตือนและคำแนะนำต่าง ๆ ก่อนใช้เครื่องจักรและอุปกรณ์ทุกครั้ง ให้มั่นใจว่าสามารถควบคุมดูแลเครื่องจักรและอุปกรณ์เหล่านั้นได้

4.การปิดป้ายคำเตือน

ควรปิดป้ายหรือพ่นคำเตือนบนเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตที่เหมาะสม

5.เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์เพื่อความปลอดภัย

ควรมีป้ายเตือนหรือแผ่นโปสเตอร์ที่เกี่ยวกับการเตือนอันตรายเช่น ไฟฟ้าที่อุดหูในบริเวณนี้ หรือใส่แว่นตานิรภัยในบริเวณนี้ เป็นต้น

6.ไฟสัญญาณ

ควรใช้ไฟกระพริบ หรือไฟสีต่าง ๆ เพื่อเตือนภัยอันตรายหรือแสดงว่ากำลังเกิดเหตุฉุกเฉิน

7.สัญญาณธง

ควรใช้ธงโบกหรือใช้ผ้าผูกเพื่อเตือนอันตราย เช่น ใช้ผ้าแดงผูกที่ท้ายรถหรือท้ายสิ่งของเวลาขับรถที่ต้องบรรทุกสิ่งของที่วางเลยออกมานอกตัวรถ

8.สัญญาณมือ

ควรใช้สัญญาณมือ เพื่อแจ้งหรือบอกเตือนภัยในกรณีที่ไม่มีเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์แจ้งการเตือนภัยเอาไว้ โดยต้องส่งสัญญาณจากเราไปยังอีกผู้หนึ่ง ให้เขารับรู้ว่าเราต้องการจะสื่อสารอะไรหรือบอกอะไรกับเขา

9.สัญญาณปลุก

ใช้เสียงไซเรน ที่แตกต่างไปจากเดิม หมายถึงเสียงไซเรนที่แตกต่างไปจากเสียงกริ่งที่ใช้บอกเวลาเริ่มงานหรือเลิกงาน หรือใช้เสียงนกหวีดหรือเครื่องมือที่มีเสียงคล้าย ๆ กัน

10.ใช้เสียงตะโกนด้วยตัวเอง

เป็นการตะโกนส่งเสียงเพื่อบอกเตือนภัยให้ผู้อื่นรู้ กรณีนี้ต้องใช้หากจำเป็นหรือสามารถใช้ได้ทุกกรณีที่มีเหตุอันตรายเกิดขึ้น

11.ใช้กลิ่น

เช่น กลิ่นกำข่มเพื่อดึงดูด เพื่อแสดงให้รู้ว่ากำลังมีอันตรายอยู่เนื่องจากมีกำข่มรบกวน และอันตรายจากสาเหตุอื่น เป็นต้น

12.ใช้ความรู้สึก

จากการสัมผัสเตือน ใช้วิธีการนี้เพื่อบอกเหตุในขณะที่เครื่องเดินหรือเครื่องเดินไม่สะดวก เพื่อบอกให้รู้ว่าเครื่องกำลังมีปัญหา

หลักการจัดการของอาชีวอนามัยที่ดี (สงคราม ตันติถาวรวัฒน์, 2543)

1.นำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมในเรื่องของความปลอดภัยในการทำงานไปใช้ และนึกถึงอยู่เสมอขณะปฏิบัติงาน เช่น การทำงานอย่างปลอดภัยกับสารเคมีอันตราย การสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคลอย่างถูกต้อง

2.เตือนเพื่อนพนักงานที่ปฏิบัติงานด้วยกัน ทุก ๆ ครั้งที่พบเห็นเพื่อนร่วมงานกำลังประมาท และพยายามแก้ไขสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยทันทีที่พบเพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่ดีขึ้นอีก

3.ปฏิบัติตนให้อุทิศสุลักษณะ

4.ปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือข้อบังคับขององค์กรในเรื่องความปลอดภัยในการทำงานอย่างเคร่งครัด

5.มี "สติ" และ "สมาธิ" ในการทำงานอยู่เสมอ

เหตุผลที่ต้องมีการจัดการเรื่องอาชีวอนามัยก็คือ เนื่องจากเรื่องอาชีวอนามัยนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถทำได้อย่างเป็นระบบยั่งยืนและสามารถพัฒนาได้ต่อไป องค์กรสามารถเลือกระบบการจัดการในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามาใช้เพื่อบริหารจัดการได้ เช่น ระบบการประเมินความเสี่ยง มอก.18001 ระบบตรวจสอบความปลอดภัย ระบบการตรวจสอบสุขภาพพนักงาน ระบบการตรวจติดตามโรคจากโรงงาน ระบบการฝึกอบรม การทำ 5 ส. เป็นต้น ซึ่งระบบต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ในแต่ละองค์กรจะต้องเลือกนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะงานและกิจกรรมขององค์กรนั้น ๆ ตลอดจนต้องให้เหมาะสมกับรูปแบบของการจัดการที่ทำอยู่เดิม แต่สิ่งที่ทุกองค์กรต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดในการบริหารการจัดการในเรื่องของอาชีวอนามัยก็คือ การปฏิบัติตามข้อกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นหน้าที่ของทั้งผู้ประกอบการและพนักงานทุกคนที่จะต้องรับทราบและปฏิบัติตามรายละเอียดที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2.1.4 หลักการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน (โกลด์ คิวบอร์, 2543)

เนื่องจากเมื่ออุบัติเหตุที่เกิดขึ้นย่อมนำมาซึ่งความสูญเสียต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นการป้องกันอุบัติเหตุจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่ามีสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้คนทั่วไปมองไม่เห็นความจำเป็นในการป้องกันอุบัติเหตุมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. อุบัติเหตุมักจะไม่ได้เกิดในระยะเวลาไล่เลี่ยกันหรือในสถานที่ใกล้เคียงกันเสมอ ซึ่งไม่เหมือนกับสาเหตุอื่น เช่น โรคระบาดที่ทำให้คนจำนวนร้อยจำนวนพันหรือหมื่นเกิดเจ็บป่วยขึ้น ทำให้คนทั่วไปรู้สึกว่าการณ์ร้ายแรงมากจำเป็นจะต้องป้องกันกันโดยด่วน

2. คนส่วนมากเชื่อว่าอุบัติเหตุเป็นเรื่องของเคราะห์กรรมที่ไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ คนที่ประสบอุบัติเหตุก็จะคิดเสมอว่าเป็นเพราะโชคไม่ดี เป็นคราวเคราะห์ที่จะต้องเป็นเช่นนี้ หรือคิดว่ากรรมตามทัน เป็นต้น ทำให้ไม่สนใจที่จะหาทางป้องกันในที่สุดอุบัติเหตุก็จะสูงขึ้น

หลักการป้องกันอุบัติเหตุ ควรมีดังต่อไปนี้

1. จัดตั้งองค์การด้านความปลอดภัย ทั้งนี้เพื่อให้มีหน่วยงานและผู้รับผิดชอบงานด้านความปลอดภัยอย่างเป็นกิจจะลักษณะ โดยทางโรงงานอาจจะแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยประจำโรงงานขึ้น เพื่อดำเนินการและดูแลให้มีความปลอดภัยในการทำงาน นอกจากนี้ในโรงงานหรือสถานที่ทำงานอาจจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการความปลอดภัยขึ้นเพื่อเสนอแนะนโยบายด้านความปลอดภัย รับฟังความคิดเห็นด้านความปลอดภัย ของผู้ปฏิบัติงาน ส่งเสริมสนับสนุนให้มีโครงการความปลอดภัยและให้การศึกษา ด้านความปลอดภัย เป็นต้น

2. การค้นหาสาเหตุอุบัติเหตุ

2.1 การค้นหาสาเหตุของอุบัติเหตุจากจุดอันตรายต่าง ๆ ที่แฝงเร้นอยู่และที่กำลังจะเป็นสาเหตุของอุบัติเหตุ หากไม่รีบจัดการแก้ไข โดยการตรวจด้านความปลอดภัยซึ่งอาจจะดำเนินการ ดังนี้

1) การทำการตรวจสอบเครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องจักรที่ใช้

- 2) ทำการตรวจสอบทุกขั้นตอนการผลิต
- 3) ทำการตรวจตราสภาพแวดล้อมการทำงานเพื่อให้มีความปลอดภัย
- 4) ทำการตรวจวิธีการทำงานของผู้ปฏิบัติงานให้ปลอดภัยอยู่เสมอ
- 5) ทำการสอบถามผู้ปฏิบัติงานและผู้ทำงานอื่นๆ ว่ามีจุดไหนที่ไม่ปลอดภัยบ้าง แล้วให้มีการแก้ไขในทันที การตรวจความปลอดภัยนี้ควรจะเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ

2.2 การค้นหาสาเหตุอุบัติเหตุที่เคยเกิดขึ้นแล้ว โดยดำเนินการดังนี้

- 1) การสอบสวนอุบัติเหตุ ให้มีการสอบสวนทุกคราวที่เกิดอุบัติเหตุขึ้น จะมีผู้รับผิดชอบหรือไม่ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลที่จะชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่แท้จริงของอุบัติเหตุ โดยให้ยึดหลักดังนี้

- พยายามสอบสวนอุบัติเหตุในทันทีที่เกิดอุบัติเหตุขึ้น
- ทำการตรวจสอบ สอบถามและสังเกตถึงสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น
- พยายามใช้ประสบการณ์ในการสอบสวนและวิเคราะห์อุบัติเหตุที่เกิดขึ้น แล้วมา

ใช้ในการสอบสวนอุบัติเหตุ

- ให้พยายามค้นหาความจริงมิใช่พยายามจับผิด

- 2) การจดบันทึกและรายงานอุบัติเหตุ ควรจะมีการแยกข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไว้เป็นหมวดหมู่ มีรายละเอียดครบถ้วนในเรื่องที่เกี่ยวกับอุบัติเหตุแต่ละครั้งบันทึกและรายงานอุบัติเหตุที่สมบูรณ์จะช่วยให้การสอบสวนและวิเคราะห์อุบัติเหตุเป็นไปด้วยความสะดวกและมีคุณค่า บันทึกและรายงานควรประกอบด้วย

- รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ได้รับบาดเจ็บและผู้ที่เกี่ยวข้อง
- รายละเอียดเกี่ยวกับอุบัติเหตุว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร
- ระบุความเห็นของผู้รายงานในอุบัติเหตุนั้น

- 3) การวิเคราะห์อุบัติเหตุ กระทำโดยการรวบรวมข้อเท็จจริงทั้งหมดที่มี เช่น จากรายงานอุบัติเหตุและรายงานทางแพทย์ การสอบสวนอุบัติเหตุข้อมูลจากผู้รู้เห็นอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อทราบถึงสาเหตุใหญ่และสาเหตุย่อยของอุบัติเหตุ แล้วจะได้ดำเนินการวางมาตรการในการป้องกันอุบัติเหตุได้อย่างถูกต้อง

3. การควบคุมสาเหตุทางวัตถุ

- 3.1 ตรวจแบบแปลน แบบพิมพ์ แบบใบสั่งซื้อและสัญญาต่าง ๆ ในแง่ของความปลอดภัย
- 3.2 ติดตั้งและบำรุงรักษาอุปกรณ์ความปลอดภัยอย่างถูกต้อง เช่น เซฟการ์ด หรือฝาครอบ หรือตะแกรงคลุมส่วนที่เป็นอันตราย

- 3.3 ใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน

- 3.4 ตรวจสอบสิ่งที่ชำรุดและแก้ไขให้อยู่ในสภาพดี

- 3.5 วางกฎหรือระเบียบวิธีการปฏิบัติงานที่ปลอดภัย

- 3.6 จัดวางผังบริเวณที่ทำงานให้เป็นสัดส่วนและเป็นระเบียบเรียบร้อย

- 3.7 จัดให้มีการปรับปรุงด้านแสงสว่างในการทำงานให้พอเหมาะ

- 3.8 จัดการติดตั้งและปรับปรุงระบบการระบายให้เหมาะสม

4. การรวบรวมสาเหตุที่เกิดจากคน โดยการควบคุมด้านความปลอดภัย และวิธีการทำงานของผู้ปฏิบัติงานให้เหมาะสมซึ่งอาจดำเนินการดังนี้

- 4.1 การวิเคราะห์งานเพื่อความปลอดภัย ซึ่งเป็นวิธีการหรือแผนการปรับปรุงงานให้ปลอดภัย โดย

- ศึกษาและบันทึกขั้นตอนของงาน เพื่อให้ทราบถึงอันตรายที่มีอยู่หรือแฝงเร้นอยู่ของงาน

- กำหนดแนวทางและขั้นตอนที่ดีที่สุดในการทำงานเพื่อที่จะลดหรือขจัดป้องกันและควบคุมอันตรายเหล่านั้น

4.2 การฝึกงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปฏิบัติงานใหม่หรือคนที่เปลี่ยนงานใหม่ ควรจะได้รับการฝึกงานให้เข้าใจและคุ้นเคยกับขั้นตอนและรายละเอียดของงานก่อนให้เข้าประจำการ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการลองผิดลองถูกของผู้ปฏิบัติงานซึ่งเป็นสาเหตุของอุบัติเหตุที่ร้ายแรงมานานแล้ว

4.3 การปรับปรุงวิธีการบังคับบัญชา โดยพยายามให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างหัวหน้าและผู้ใต้บังคับบัญชาสร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง และให้เกียรติซึ่งกันและกัน หลีกเลี่ยงความตึงเครียดในการทำงาน

4.4 การลงโทษทางวินัย ในการทำงานอุตสาหกรรมที่มีระบบและมีการเสี่ยงอันตรายนั้น ผู้ปฏิบัติงานนั้นจะต้องปฏิบัติตามระเบียบวิธีการทำงานอย่างเคร่งครัด เพราะการฝ่าฝืนอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ เช่น ในบริเวณที่สารไวไฟหรือวัตถุระเบิดได้มีข้อห้ามสูบบุหรี่ในบริเวณนั้น หากมีผู้ฝ่าฝืนแล้วมีการระเบิดขึ้น นอกจากผู้ปฏิบัติงานผู้นั้นอาจได้รับอันตรายแล้ว เพื่อนร่วมงานอีกเป็นจำนวนมากอาจได้รับเคราะห์กรรมไปด้วย ดังนั้นการลงโทษทางวินัยในบางกรณีจึงจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงไม่ได้แต่อย่างไรก็ตามในการลงโทษทางวินัยนั้นก็อาจจะมีขั้นตอนผ่อนผันผ่อนยาวบ้าง

การจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานมีความคุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล (ชัยยุทธ ชวลิตนิธิกุล และคณะ, 2530 อ้างถึงใน กรรณิกา บุญสัตย์, 2548) มีดังนี้

1. ต้องสอนให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องทราบว่า ต้องใช้อุปกรณ์ชนิดใด และเมื่อใดในการทำงาน รวมทั้งต้องสอนให้สามารถใช้อุปกรณ์นั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง

2. การจัดให้มี และเก็บรักษาอุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ เป็นระเบียบ หยิบใช้ได้สะดวก และเก็บไว้ในสถานที่ที่สะอาด เพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้ปฏิบัติงานใหม่ เมื่อมาเบิกอุปกรณ์ และมีความประทับใจความเป็นระเบียบและการเอาใจใส่ของหน่วยงานและผู้ควบคุมงาน

3. การจัดระบบการบำรุงรักษา และอะไหล่ของอุปกรณ์ให้พร้อมสามารถเปลี่ยน เมื่ออุปกรณ์หรือชิ้นส่วนชำรุดเสื่อมสภาพได้ทันที เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้ใช้อุปกรณ์อย่างแท้จริง ในกรณีที่มีปัญหาจากความไม่ร่วมมือ ของผู้ใช้อุปกรณ์ ควรหาทางแก้ไขโดยการ

3.1 ฝึกอบรมชี้แจงให้ผู้ปฏิบัติงาน ทราบถึงอันตรายจากการทำงานนั้น ๆ ตรงไปตรงมา อาจยกตัวอย่างจากผู้ปฏิบัติงาน และนำมาชี้ให้เห็นสาเหตุจากการเกิดอุบัติเหตุ และคุณประโยชน์ของอุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล

3.2 เลือกและปรับอุปกรณ์ที่ใช้ให้เหมาะสมกับผู้ใช้ และควรมีการสอบถาม ติดตามการใช้ผลการใช้เป็นระยะๆ

3.3 แนะนำหรือช่วยให้มีการรักษาความสะอาดอุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล ทุกชนิดให้สะอาดเรียบร้อย พร้อมจะใช้งานอยู่เสมอ

3.4 ผู้บังคับบัญชาทุกระดับ ต้องวางตัวและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ข้อปฏิบัติทุกประการอย่างเคร่งครัด

หลักเกณฑ์ในการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล (พงษ์วุฒิ สิทธิพล, 2535 อ้างถึงใน กรรณิกา บุญสัตย์, 2548) มีดังนี้

1. ใช้ให้เหมาะ หรือถูกกับชนิดของอันตราย
2. ควรมีการสอน หรืออบรมการใช้

3. มีแผนการค่อย ๆ ปรับตัวในการใช้ระยะแรก
4. มีแผนชักจูงและส่งเสริมการใช้
5. บอกให้ทราบถึงประโยชน์ของการใช้และโทษของการไม่ใช้
6. ให้รางวัลผู้ทำดี และลงโทษผู้ฝ่าฝืน
7. มีปริมาณเพียงพอกับผู้ใช้
8. ถ้าชำรุดต้องเปลี่ยนใหม่หรือซ่อมแซม
9. มีการทำความสะอาดเป็นประจำ และเก็บรักษาอย่างถูกต้อง และเพื่อให้ผู้ใช้

ทราบว่าประโยชน์อย่างไร ควรต้องมีการบังคับใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลตามประกาศกระทรวงมหาดไทยได้มีข้อกำหนดให้ใช้ ได้แก่ หมวกแข็ง รองเท้าหุ้มส้นพื้นยาง ถุงมือ เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอุบัติเหตุจากการทำงาน สรุปได้ว่า อุบัติเหตุจากการทำงานเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยมิได้วางแผนไว้ล่วงหน้า ซึ่งก่อให้เกิดความบาดเจ็บ พิการ หรือตายและทำให้ทรัพย์สินได้รับความเสียหายมีผลกระทบกระเทือนต่อขบวนการผลิตปกติ ทำให้เกิดความล่าช้า หยุดชะงัก หรือเสียเวลา สาเหตุของอุบัติเหตุอาจแบ่งได้เป็น คือ สาเหตุมาจากการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานได้แก่ ความผิดพลาดของการจัดการสถานะทางด้านจิตใจของผู้ปฏิบัติงานไม่เหมาะสม สถานะทางด้านร่างกายของผู้ปฏิบัติงานไม่เหมาะสม และสาเหตุโดยตรงของการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน ได้แก่ การปฏิบัติงานที่ไม่ปลอดภัย สภาพของงานที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งทางตรงและทางอ้อม หลักการป้องกันอุบัติเหตุ ประกอบด้วย จัดตั้งองค์การด้านความปลอดภัย การค้นหาสาเหตุอุบัติเหตุ การควบคุมสาเหตุทางวัตถุ การรวบรวมสาเหตุที่เกิดจากการคน โดยการควบคุมด้านความปลอดภัย และวิธีการทำงานของผู้ปฏิบัติงานให้เหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แนวทางในการให้ความรู้เกี่ยวกับอุบัติเหตุจากการทำงาน และการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน โดยบุคคลที่จะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน จะต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารโดยผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้มีความรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน

2.2 แนวคิดและทฤษฎีความสามารถของตนเอง

แบนดูรา ซึ่งศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ เคยสนใจเรื่องตัวแบบ ได้รายงานเกี่ยวกับความเชื่อของบุคคลในเรื่องความสามารถที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ด้วยความสามารถตนเอง (Bandura, 1977) โดยทฤษฎีความสามารถตนเอง (Self-Efficacy Theory) เป็นแนวคิดหนึ่งในทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory)

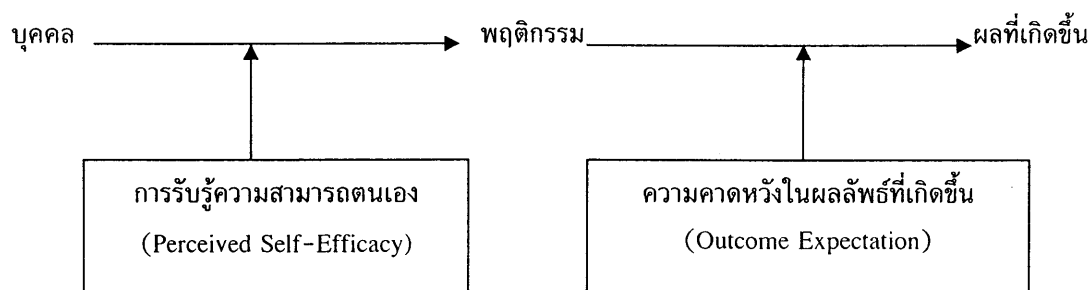
2.2.1 แนวคิดความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy)

งานของ แบนดูรา ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถตนเองนั้น ในระยะแรก แบนดูรา เสนอแนวความคิดของการคาดหวังความสามารถตนเองในลักษณะที่เฉพาะเจาะจง และความคาดหวังนี้เป็นตัวกำหนดการแสดงออกของพฤติกรรม (Bandura, 1977) ต่อมาแบนดูรา (1986) ได้ใช้คำว่า การรับรู้ความสามารถตนเอง (Perceived Self-Efficacy) โดยให้คำจำกัดความว่า เป็นการที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถตนเอง ที่จะจัดการและดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ แบนดูรา มีความเชื่อว่า การรับรู้ความสามารถตนเองนั้น มีผลต่อการกระทำของบุคคล ซึ่งอาจมีความสามารถตนเองแตกต่างกัน ในคนเดียวก็เช่นกัน แบนดูรายังกล่าวว่า ความสามารถของคนเรานั้นยืดหยุ่นได้ตามสภาพการณ์ ดังนั้นสิ่งที่กำหนดประสิทธิภาพของการแสดงออก จึงขึ้นอยู่กับ การรับรู้ความสามารถตนเองในสภาพการณ์นั้น นั่นคือ ถ้าบุคคลมีความเชื่อว่าตนเองมีความสามารถอย่างไร ก็จะแสดงออกถึงความสามารถนั้นออกมา คนที่มีความเชื่อตนเองมีความสามารถ จะมีความอดทนอดสาหัส ไม่ท้อถอยและจะประสบความสำเร็จ

แบนดูรา ได้ศึกษาถึงความเชื่อของบุคคลในความสามารถที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยความสามารถตนเอง และได้เสนอแนะให้บุคคลมีความเชื่อในความสามารถตนเอง ดังนั้น ความสามารถตนเอง (Self-Efficacy) ซึ่งมีอิทธิพลที่จะช่วยให้บุคคลจะปฏิบัติตนเฉพาะ จึงเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญที่จะเชื่อมระหว่างสิ่งที่ทราบว่าต้องทำอะไร (Knowing what to do) กับสิ่งที่จะปฏิบัติจริง (Actually doing it)

ทฤษฎีพื้นฐานตามแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถตนเองของ แบนดูรา เชื่อว่า การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ จะต้องวิเคราะห์เงื่อนไขและสิ่งเร้าพฤติกรรม ซึ่งเป็นการเสริมสร้างโดยให้เงื่อนไขนั้น ๆ คงอยู่ การมีปฏิสัมพันธ์สัมพันธ์ของพฤติกรรมจะมีความสัมพันธ์ระหว่าง 3 องค์ประกอบคือ พฤติกรรม บุคคล สิ่งแวดล้อม แบนดูรา ได้มองว่า พฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมไม่แยกจากกัน และเชื่อว่าบุคคลมักใช้สภาพเงื่อนไขของสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของบุคคล จะมีส่วนในการตัดสินใจในการปฏิบัติครั้งต่อไป พฤติกรรมของบุคคลจะเปลี่ยนไปในทิศทางใด ย่อมขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้ที่ได้รับจากสังคม เช่น ความรู้สึก ความคิด แรงใจ (Bandura, 1994) การศึกษาพฤติกรรมของบุคคลนี้จะต้องวิเคราะห์แก้ไขและสิ่งเร้าที่มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งสิ่งเร้าเหล่านี้ จะมีเป็นตัวเสริมแรงที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น แบนดูรา ได้พัฒนาและทดสอบทฤษฎีความสามารถตนเอง (Self-Efficacy) โดยมีสมมุติฐานของทฤษฎี คือ ถ้าบุคคลมีความต้องการและมีความเชื่อในความสามารถตนเองสูง และเมื่อทำแล้วจะได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้ บุคคลนั้นก็จะมีความมั่นใจที่จะปฏิบัติตนตาม (Bandura, 1994) โครงสร้างที่สำคัญของทฤษฎีมีดังนี้

แผนภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถตนเอง และความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น (Bandura, 1997; สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2536 อ้างถึงใน จุฬารัตน์ โสตะ, 2546)

จากโครงสร้างทฤษฎีแสดงให้เห็นองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1.การรับรู้ความสามารถตนเอง (Perceived Self - Efficacy) ซึ่ง แบนดูรา ให้ความหมายว่า เป็นการตัดสินใจความสามารถตนเองว่า สามารถทำงานได้ในระดับใด หรือความเชื่อของบุคคล เกี่ยวกับความสามารถในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต ความเชื่อในความสามารถตนเอง พิจารณาจากความรู้สึก ความคิด การตั้งใจ และพฤติกรรม

2.ความคาดหวังในผลลัพธ์ของการปฏิบัติ (Outcome Expectation) หมายถึง ความเชื่อที่บุคคลประเมินค่าพฤติกรรมเฉพาะอย่างที่จะปฏิบัติ อันจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่คาดหวังไว้เป็นการคาดหวังในสิ่งที่จะเกิดขึ้น สืบเนื่องจากพฤติกรรมที่ได้กระทำ

จากรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถตนเอง กับความคาดหวังในผลลัพธ์ นั้น บุคคลจะกระทำพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งหรือไม่ขึ้นอยู่กับการรับรู้ความสามารถตนเอง ว่าจะทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ และความคาดหวังในผลลัพธ์ใด ในผลที่จะเกิดจากการกระทำพฤติกรรม เนื่องจาก มนุษย์ เรียนรู้ว่าการกระทำใดนำไปสู่ผลลัพธ์ใด แต่ความสามารถของมนุษย์แต่ละคนที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ มีขีดจำกัดไม่เท่ากัน ดังนั้นการที่บุคคลจะตัดสินใจว่า จะกระทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ ส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับการรับรู้ความสามารถตนเอง และอีกส่วนหนึ่งขึ้นกับความคาดหวังในผลลัพธ์ของการกระทำ ดังแผนภาพที่ 2

		ความคาดหวังที่เกี่ยวกับผลลัพธ์ที่จะเกิด	
		สูง	ต่ำ
การรับรู้ความสามารถตนเอง	สูง	มีแนวโน้มที่จะทำแน่นอน	มีแนวโน้มที่จะไม่ทำ
	ต่ำ	มีแนวโน้มที่จะไม่ทำ	มีแนวโน้มที่จะไม่ทำแน่นอน

แผนภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถตนเอง และความคาดหวังเกี่ยวกับ ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น (Bandura, 1978, อ้างในจุฬารัตน์ โสตะ, 2546)

จากแผนภาพที่ 2 แบนดูรา กล่าวว่า ผู้ที่มีการรับรู้ความสามารถตนเองสูง จะส่งผลต่อความสำเร็จของบุคคลโดยที่บุคคลกล้าเผชิญต่อปัญหาต่าง ๆ แม้กระทั่งความล้มเหลว หรือสิ่งที่ยากจะพยายามทำให้สำเร็จ โดยมีความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นสูง สำหรับคนที่มีการรับรู้ความสามารถตนเองต่ำ จะไม่มั่นใจต่อการกระทำของตนเอง เพื่อให้เกิดความสำเร็จได้ จะพยายามหลีกเลี่ยงต่อการเผชิญต่อปัญหา คิดว่าสิ่งที่เป็นปัญหา

หรือสิ่งที่ตนจะต้องทำนั้นยากซึ่งจะมีความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นต่ำ / ปานกลาง จนอาจทำให้บุคคลไม่พยายามกระทำพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวังไว้

การรับรู้ความสามารถของตนเอง และความคาดหวังในผลลัพธ์ของการกระทำนั้นไม่สามารถแยกจากกันได้เด็ดขาด เพราะบุคคลมองผลของการกระทำที่เกิดขึ้นว่าเป็นสิ่งแสดงถึงความพอเหมาะ เพียงพอของพฤติกรรมได้ดีกว่าความคาดหวังในผลลัพธ์ของการปฏิบัติ

ในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถตนเองนั้น แบนดูรา เสนอว่ามีอยู่ 4 วิธีด้วยกัน คือ (Bandura, 1994)

1. ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ (Mastery Experience) แบนดูรา เชื่อว่า เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุด ในการพัฒนาความสามารถตนเอง เนื่องจากว่าเป็นประสบการณ์โดยตรงความสำเร็จทำให้เพิ่มความสามารถตนเอง บุคคลจะเชื่อว่าเขาสามารถที่จะทำได้ ดังนั้นในการที่จะพัฒนาความสามารถตนเองนั้น จำเป็นจะต้องฝึกให้บุคคลมีทักษะเพียงพอที่จะประสบความสำเร็จได้พร้อม ๆ กับการทำให้บุคคลรับรู้เขามีความสามารถที่จะทำเช่นนั้น จะทำให้บุคคลใช้ทักษะที่ได้รับการฝึกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด บุคคลที่รับรู้ว่าคุณมีความสามารถนั้น จะไม่ยอมแพ้อะไรง่าย ๆ แต่จะพยายามทำงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

2. โดยการใช้ตัวแบบ (Modeling) การได้สังเกตตัวแบบแสดงพฤติกรรมที่มีความซับซ้อน และได้รับผลกระทบที่พึงพอใจ จะทำให้ผู้สังเกตฝึกความรู้ว่า เขามีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ถ้ามีความพยายามจริงไม่ย่อท้อ ลักษณะของการใช้ตัวแบบที่มีความกลัวต่อสิ่งต่าง ๆ โดยที่ให้ผู้ดูตัวแบบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตนเอง ก็สามารถทำให้ลดความกลัวต่าง ๆ เหล่านั้นได้

3. การใช้คำพูดชักจูง (Verbal Persuasion) เป็นการบอกว่าบุคคลนั้นมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ วิธีค่อนข้างใช้ง่ายและใช้กันทั่วไป แบนดูรา กล่าวว่า การใช้คำพูดชักจูงไม่ค่อยได้ผลมากนัก ในการที่จะให้คนเราสามารถพัฒนาการรับรู้ความสามารถตนเอง ถ้าจะให้ได้ผล ควรใช้ร่วมกับการทำให้บุคคลมีประสบการณ์ของความสำเร็จ ซึ่งอาจต้องค่อย ๆ สร้างความสามารถให้กับบุคคลอย่างค่อยเป็นค่อยไป และให้เกิดความสำเร็จตามลำดับขั้นตอน พร้อมทั้งการใช้คำพูดชักจูงร่วมกัน ย่อมจะได้ผลดีในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถตนเอง

4. การกระตุ้นอารมณ์ (Emotional Arousal) การกระตุ้นทางอารมณ์มีผลต่อการรับรู้ความสามารถตนเองในสภาพที่ถูกข่มขู่ ในการตัดสินใจถึงความวิตกกังวล และความเครียดของบุคคลนั้น บางส่วนจะขึ้นอยู่กับกระตุ้นทางสรีระ การกระตุ้นที่รุนแรงทำให้เกิดการกระทำที่ไม่ค่อยได้ผลดี บุคคลจะคาดหวังความสำเร็จ เมื่อบุคคลไม่ได้อยู่ในสภาพการณ์ที่กระตุ้นด้วยสิ่งที่ไม่พอใจ ความกลัวกระตุ้นให้เกิดความกลัวมากขึ้น บุคคลจะเกิดประสบการณ์ของความล้มเหลว อันจะทำให้เกิดการรับรู้ความสามารถตนเองต่ำ

แบนดูรา (Bandura, 1997 อ้างใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2536) ได้เสนอแนวความคิดเพิ่มเติมว่า ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถตนเองของบุคคลต่างกันไป ขึ้นอยู่กับมิติ (Dimension) 3 มิติ คือ

1. มิติตามระดับความคาดหวัง (Magnitude) หมายถึง ระดับความ

คาดหวังของบุคคลในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะผันแปรตามความยากง่ายของงานที่จะทำ บุคคลมีความคาดหวังในความสามารถตนเองต่ำหรือขีดความสามารถจำกัด ทำงานได้เฉพาะเรื่องที่ยาก ถ้ามอบหมายให้ทำกิจกรรมที่ยากเกินความสามารถก็จะพบความล้มเหลว ดังนั้นการมอบหมายงานต้องพิจารณาไม่ให้ยากเกินความสามารถ ควรเป็นงานที่มีความยากระดับปานกลาง

2. มิติความเข้มแข็งของความมั่นใจ (Strength) หมายถึงความสามารถที่จะพิจารณาตัดสินความเป็นไปได้ในความสามารถของบุคคลที่จะปฏิบัติงาน โดยใช้กระบวนการ 2 ขั้นตอน กล่าวคือ ประการแรก การมอบหมายรายการกิจกรรมที่จะปฏิบัติซึ่งจะสะท้อนให้มองเห็นระดับความยากง่ายของแต่ละกิจกรรม ประการที่สอง ให้ได้ซักถามถึงแนวทางรูปแบบของกิจกรรมเหล่านั้น

3. มิติความเป็นสากล (Generality) เป็นความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองในการนำไปปฏิบัติในสถานการณ์นั้น ซึ่งประสบการณ์ปฏิบัติงานบางอย่างก่อให้เกิดความสามารถในการนำไปปฏิบัติในสถานการณ์อื่นที่คล้ายกันแต่ในปริมาณที่แตกต่างกันได้ประสบการณ์บางอย่างไม่ทำให้ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นได้

จากแนวคิดทฤษฎีความสามารถของตนเอง สรุปได้ว่า ถ้าบุคคลมีความต้องการและมีความเชื่อในความสามารถตนเองสูง และเมื่อทำแล้วจะได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้ บุคคลนั้นก็จะมีความมั่นใจที่จะปฏิบัติตาม ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้เพื่อพัฒนาการรับรู้ความสามารถตนเอง โดย นำวิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากว่าเป็นประสบการณ์โดยตรงความสำเร็จทำให้เพิ่มความสามารถตนเอง บุคคลจะเชื่อว่าเขาสามารถที่จะทำได้ การได้เห็นประสบการณ์ของผู้อื่น การใช้คำพูดชักจูง และการกระตุ้นอารมณ์ เช่น ให้กำลังใจและกระตุ้นเตือน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับแรงสนับสนุนทางสังคม

แรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support) เป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีที่เป็นผลมาจากการศึกษาทางสังคม จิตวิทยา ซึ่งพบว่า การตัดสินใจส่วนใหญ่ของคนนั้น จะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของบุคคล ซึ่งมีความสำคัญและมีอำนาจเหนือกว่าตัวเราตลอดเวลา ซึ่งเป็นการแสดงถึงปฏิสัมพันธ์อย่างมีจุดมุ่งหมายระหว่างบุคคลที่แสดงออกถึงความสนใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้านวัตถุ สิ่งของ ข้อมูล ข่าวสาร หรือด้านอารมณ์ ซึ่งทำให้เกิดความผูกพัน เชื่อว่ามีคนรักเอาใจใส่ และยกย่องมองเห็นคุณค่าว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม นอกจากนี้แรงสนับสนุนทางสังคมยังมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมอนามัยของคน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ได้มีผู้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

Cobb (1976) กล่าวว่า แรงสนับสนุนทางสังคม หมายถึงการที่บุคคลได้รับข้อมูลที่ทำให้ตนเองเชื่อว่ามีบุคคลให้ความรักความเอาใจใส่ เห็นคุณค่าและยกย่องทำให้รู้สึกที่ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายสังคมนั้น ๆ

Pilisuk (1982) กล่าวว่า แรงสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไม่เฉพาะแต่ความช่วยเหลือทางด้านวัตถุและความมั่นคงทางอารมณ์เท่านั้น แต่ยังไม่รวมไปถึงการที่บุคคลรู้สึกตนเองได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของผู้อื่นด้วยและนอกจากนี้แรงสนับสนุนทางสังคมอาจเป็นบุคคลในครอบครัว เช่น สามี ภรรยา ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผสส. อสม. กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนกลุ่มอื่น ๆ เป็นต้น

Caplan, et al.(1997) ได้ให้ความหมายของแรงสนับสนุนทางสังคมไว้ 2 แนวคิด ดังนี้

แนวคิดที่ 1 คือความพึงพอใจความจำเป็นทางสังคม ได้แก่ การได้รับการยกย่องนับถือการยอมรับการได้รับความเห็นใจ และความช่วยเหลือซึ่งได้รับการติดต่อสัมพันธ์ กับคนในกลุ่มสังคม

แนวคิดที่ 2 เป็นความสำคัญที่บุคคลสามารถรับรู้ได้จากกลุ่มสังคมที่ให้การสนับสนุนซึ่งหมายถึง บุคคลที่มีความสำคัญต่อบุคคลนั้น

จากความหมายและคำจำกัดความดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าแรงสนับสนุนทางสังคม หมายถึง สิ่งที่ได้รับ การสนับสนุนได้รับความช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสาร สิ่งของหรือการสนับสนุนด้านจิตใจจากผู้ให้การสนับสนุน

ซึ่งอาจเป็นบุคคล หรือกลุ่มบุคคลแล้วมีผลทำให้ผู้รับการสนับสนุนได้ปฏิบัติไปในทางที่ผู้รับต้องการแรงสนับสนุนอาจเป็นบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ สามี ภรรยา เพื่อนร่วมงาน หัวหน้างาน

2.3.1 หลักการของการสนับสนุนทางสังคม (บุญเยี่ยม ตระกูลวงษ์, 2528 อ้างใน จุฬารัตน์ โสตะ, 2546)

หลักการที่สำคัญของการสนับสนุนทางสังคมจะประกอบด้วยสิ่งสำคัญดังนี้

1. จะต้องมีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ให้และผู้รับการสนับสนุนทางสังคม
2. ลักษณะของการติดต่อสัมพันธ์นั้นจะต้องประกอบด้วย
 - 2.1 ข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะที่ทำให้ผู้รับเชื่อว่ามีคนเอาใจใส่และมีความรักความหวังดีในตนอย่างจริงใจ ข้อมูลข่าวสาร นั้นเป็นข่าวสารที่มีลักษณะที่ทำให้ผู้รับรู้สีกว่าตนเองมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับในสังคม
 - 2.2 ข้อมูลข่าวสารมีลักษณะที่ผู้รับเชื่อว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและมีประโยชน์แก่สังคม
3. ปัจจัยนำเข้าของการสนับสนุนทางสังคม อาจอยู่ในรูปของข้อมูลข่าวสารวัตถุ สิ่งของหรือทางด้านจิตใจ
4. จะต้องช่วยให้ผู้รับได้บรรลุถึงจุดหมายที่เขาต้องการ ในที่นี้คือ การมีสุขภาพดีแข็งแรง

การสนับสนุนทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทางด้านร่างกาย จิตใจ หรือวัตถุสิ่งของก็ตาม ย่อมส่งผลกระทบบ่อยอย่างแน่นอน เพราะคนเรานั้นยากกับใจไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้โดยสิ้นเชิงการสนับสนุนทางสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อภาวะสุขภาพของมนุษย์อย่างยิ่ง

2.3.2 แหล่งของแรงสนับสนุนทางสังคม

Pender (1987) ได้แบ่งแหล่งสนับสนุนทางสังคมเป็น 5 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันโดยธรรมชาติ เช่น กลุ่มสถาบันครอบครัวหรือแหล่งปฐมภูมิ ได้แก่ ครอบครัว ญาติพี่น้อง
2. กลุ่มเพื่อน ได้แก่ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น
3. กลุ่มองค์กรทางศาสนา ได้แก่ พระ
4. กลุ่มองค์กรวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล เป็นต้น
5. กลุ่มองค์กรอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางสุขภาพ เช่น กลุ่มอาสาสมัครกลุ่มช่วยเหลือตนเอง เป็นต้น

House (1981) แบ่งแหล่งของการสนับสนุนทางสังคมไว้ 2 แหล่ง คือ

1. แหล่งสนับสนุนที่ไม่เป็นทางการ (Information source) ได้แก่ คู่สมรส ญาติ เพื่อน เพื่อนบ้าน และบุคคลที่คุ้นเคยกัน เป็นต้น
2. แหล่งสนับสนุนที่เป็นทางการ (Formal source) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ทางสุขภาพ หรือวิชาชีพและกลุ่มช่วยเหลือตนเอง โดย House (1981), Cobb (1976) เน้นแหล่งสนับสนุนทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ โดยให้เหตุผลว่า แหล่งดังกล่าวเป็นแหล่งที่คนทั่วไปนิยมระบุว่าเป็นผู้ให้การสนับสนุน และมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน และเป็นแหล่งที่ช่วยป้องกันบุคคลได้ดีที่สุด ซึ่งถ้าแหล่งดังกล่าวมีประสิทธิภาพ บุคคลจะไม่ต้องต้องการความช่วยเหลือจากแหล่งที่เป็นทางการและเสนอแนะว่า แหล่งสนับสนุนที่ไม่

เป็นทางการจะมีประสิทธิภาพมาก ในการลดความเครียด ส่งเสริมภาวะสุขภาพ และดูดซับผลกระทบของภาวะเครียดต่อสุขภาพ

2.3.3 ชนิดของการสนับสนุนทางสังคม

การใช้แรงสนับสนุนทางสังคม แบ่งออกเป็นหลายรูปแบบซึ่ง เฮาส์ (อ้างใน Israel, 1985, อ้างถึงใน บุญช่วย นาสูงเนิน, 2544) ได้แบ่งรูปแบบของพฤติกรรมในการให้แรงสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 4 รูปแบบคือ

1. การสนับสนุนทางอารมณ์ (Emotional Support) เช่น การให้ความพอใจการยอมรับนับถือ ความห่วงใย การกระตุ้นเตือน
2. การให้การสนับสนุนทางการประเมิน (Appraisal Support) เช่น การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) การเห็นพ้อง การให้การรับรอง หรือการยอมรับในสิ่งที่คนอื่นได้แสดงออกมา (Affirmation) ตกเตือน ให้คำปรึกษา (Advice) และการให้ข่าวสาร (Information)
3. การให้การสนับสนุนทางด้านของเครื่องมือ (Instrumental Support) เช่น แรงงาน เงิน เวลา อุปกรณ์ เครื่องมือ
4. การให้การสนับสนุนทางข้อมูลข่าวสาร (Information Support) เป็นการให้คำแนะนำ ข้อชี้แนะ ชี้แนวทาง

2.3.4 ระดับของการให้แรงสนับสนุนทางสังคม

Gottlieb (1985) ได้แบ่งระดับของการสนับสนุนทางสังคมเป็น 3 ระดับคือ

1. ระดับมหภาค (Macro level) คือการวัดโดยพิจารณาถึงการเข้าร่วม และการมีส่วนร่วมในสังคมโดยวัดจากลักษณะต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์กับสถาบันในสังคม การเข้าร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ การดำเนินชีวิตแบบไม่เป็นทางการในสังคม
2. ระดับกลาง (Mezzo level) คือการวัดในระดับที่เฉพาะเจาะจงลงไปถึงกลุ่ม บุคคลที่มีการติดต่ออยู่เสมอ เช่น กลุ่มเพื่อนที่ใกล้ชิด
3. ระดับจุลภาค (Micro level) การวัดที่พิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดที่สุด เพราะเชื่อว่าสิ่งสำคัญของการสนับสนุนทางสังคมมาจากการให้การสนับสนุนทางอารมณ์อย่างลึกซึ้ง ซึ่งผู้ให้การสนับสนุนจะมีเพียงบางคนเท่านั้นที่ทำได้ เช่น สามเณร ภรรยา หรือคนรัก

2.3.5 ผลของแรงสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อสุขภาพ

มีรายงานการศึกษาวิจัยมากมายที่บ่งบอกถึง ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อสุขภาพอนามัย พอสรุปได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. ผลโดยตรงจากการรายงานการศึกษาวิจัยของ เบอร์แมนและไซม์ (Berman and Syme, 1979 อ้างใน Mindler, 1981 อ้างถึงในจิตต์ลัดดา สุภานนท์, 2539) ซึ่งติดตามคนในวัยผู้ใหญ่จำนวน 7,000 คน ที่อาศัยอยู่ในเมืองอลามาตา รัฐแคลิฟอร์เนีย เป็นเวลานาน 9 ปี โดยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทั่วไป สุขภาพอนามัย และสถิติชีพที่สำคัญรวมทั้งวัดถึงแรงสนับสนุนทางสังคม โดยหาเครือข่ายของแรงสนับสนุน ความถี่ในการติดต่อสัมพันธ์กันของบุคคลในสังคมการเข้ากลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ผลการการติดตามศึกษาพบว่าผู้ที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมน้อย มีอัตราป่วยและตายมากกว่าผู้ที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมมากถึง 2.5 เท่า ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้เกิดในทุกเพศ ทุกเชื้อชาติ และทุกระดับเศรษฐกิจ

2. ผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติตามคำแนะนำในการรักษาพยาบาล (Compliance to regimens) มีรายงานผลการศึกษาวิจัยเป็นจำนวนมากที่บ่งบอกถึงผลของแรงสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรม การปฏิบัติตามคำแนะนำของคนไข้ ซึ่งเบอร์เลอร์ (Burgler อ้างใน Pitusuk, 1982) พบว่าผู้ป่วยที่ปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ครอบครัวคอยให้การสนับสนุนในการควบคุมพฤติกรรม และผู้ป่วยที่มีการสนับสนุนทางสังคมมาก จะเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามคำแนะนำมากกว่าผู้ที่มีแรงสนับสนุนทางสังคมน้อย

3. ผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรค คอบบ์ (Cobb, 1976) และแลงกลี (Langlie, 1997) ได้รายงานการศึกษาถึงพฤติกรรมการป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพ เช่น การตรวจสุขภาพร่างกายประจำปี การออกกำลังกาย การบริโภคอาหาร พบว่า ผู้ที่มีแรงสนับสนุนทางสังคมมากจะมีพฤติกรรมการป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพดีกว่าผู้ที่มีแรงสนับสนุนทางสังคมน้อย

ผลต่อสุขภาพจิต ผลของแรงสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อสุขภาพจิต ก็เช่นเดียวกับสุขภาพกาย คือ พบว่าแรงสนับสนุนทางสังคม เป็นสิ่งช่วยเพิ่มความสามารถในการต่อสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตบุคคล ช่วยลดความเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากความเครียด

จากแนวคิดแรงสนับสนุนทางสังคม สรุปได้ว่า แรงสนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วยผู้ให้การสนับสนุนและผู้รับการสนับสนุน การสนับสนุนทางสังคม อาจอยู่ในรูปของข้อมูลข่าวสาร วัตถุสิ่งของ ความห่วงใย การให้กำลังใจ การให้คำปรึกษาและผู้ให้การสนับสนุนจะต้องช่วยให้ผู้รับได้บรรลุถึงจุดหมายที่เขาต้องการ ซึ่งการศึกษาค้นคว้าวิจัยได้ประยุกต์ใช้แรงสนับสนุนของเฮาส์ ได้แก่การสนับสนุนทางอารมณ์ การให้การสนับสนุนด้านการประเมินคุณค่า การให้การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร การให้การสนับสนุนทางด้านของเครื่องมือ ทรัพยากร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้แรงสนับสนุนดังนี้ การจัดกิจกรรมให้ความรู้จากสื่อ คือ วิทยากร การชมวิดิทัศน์ การแจกคู่มือป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน การจัดบอร์ดและป้ายประชาสัมพันธ์ การสาธิต การกระตุ้นเตือน ให้กำลังใจ การดอวยพร และให้คำปรึกษา การให้รางวัล

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุจากการทำงาน

กรรณิกา บุญสัตย์ (2548) ได้ทำการศึกษา การประยุกต์ใช้แรงสนับสนุนทางสังคม ในการพัฒนาพฤติกรรมป้องกันอุบัติเหตุของพนักงานโรงงานทอวนเดชาพานิช ตำบลสำราญ อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบโดยกลุ่มทดลองได้รับการกระตุ้นเตือน ความรู้ ข้อมูลข่าวสารจากผู้วิจัย และการให้กำลังใจ หัวหน้าแผนก และผู้วิจัย ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานสูงกว่าหลังการทดลองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุมงกษ เครื่องคำ (2546) ได้ทำการศึกษา การจัดการเพื่อป้องกันอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงานในโรงงานผลิตเสื้อผ้า : กรณีศึกษาบริษัทไทยโปรต็กอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด เพื่อวิเคราะห์สาเหตุการเกิดอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงานของพนักงาน และเพื่อหาแนวทางการจัดการป้องกันอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับพนักงาน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ความปลอดภัย หัวหน้างาน และพนักงาน ผลการวิจัย พบว่า

สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ คือ ขณะที่ปฏิบัติงานพนักงานไม่มีความตั้งใจในการทำงาน แสงสว่างที่ไม่เพียงพอ พนักงานขาดสมาธิ ขาดความระมัดระวัง การจัดการความปลอดภัย พบว่าไม่มีการวางแผนฉุกเฉินและการวางแผนควบคุมอุบัติเหตุ ไม่มียุทธศาสตร์ด้านความปลอดภัย ไม่มีการเผยแพร่ข่าวสารด้านความปลอดภัยแก่พนักงาน การชำรุดของเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ต่างๆ การวางผังโรงงาน อาคาร และการจัดระเบียบภายในโรงงาน พบว่า สถานที่ทำงานไม่มีความมั่นคง แข็งแรง ระบบถ่ายเทอากาศไม่ดี

สมนึก กิ่งกาญจนาร (2544) ได้ทำการศึกษา พฤติกรรมการป้องกันอันตรายของพนักงาน โรงงานอุตสาหกรรมเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ศึกษาถึงการจัดการในการป้องกันอันตรายของผู้บริหาร หรือผู้ประกอบการที่ได้ดำเนินการให้กับผู้ใช้แรงงานในโรงงานและศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลและพฤติกรรมป้องกันอันตรายกับประวัติการประสบอันตราย การบาดเจ็บ การเจ็บป่วยของแรงงานในโรงงานเขตนิคมอุตสาหกรรม ผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมป้องกันอันตรายของแรงงานอยู่ในระดับปานกลาง โรงงานอุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ มีการจัดการด้านความปลอดภัยในการป้องกันอุบัติเหตุอยู่ในระดับดี พฤติกรรมป้องกันอันตรายของแรงงาน มีความสัมพันธ์กับประวัติการประสบอันตรายของแรงงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การจัดการด้านความปลอดภัยของโรงงานอุตสาหกรรม มีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์กับประวัติการประสบอันตรายของแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม

นฤมล เกตุทิม (2542) ได้ทำการศึกษาปัจจัยและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน และศึกษาผลกระทบด้านต่างๆ ภายหลังประสบอุบัติเหตุจากการทำงาน เพื่อเป็นแนวทางในการระงับป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน กลุ่มตัวอย่าง คือ ลูกจ้างที่เคยประสบอุบัติเหตุจากการทำงาน ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุทางตรงที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุมากที่สุด คือ เครื่องจักรไม่มีเครื่องป้องกันอันตรายและเครื่องจักรเก่า ชำรุด และ หลวม สาเหตุทางอ้อม คือ ผู้ประสบอุบัติเหตุจากการทำงานไม่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัย ความเมื่อยล้าจากการทำงานและอ่อนเพลีย จากการอดนอน ขาดสมาธิในการทำงานและมีความเครียดในขณะทำงาน

โกวิทย์ บุญมีพงศ์ (2541) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรม สุขศึกษา โดยการประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรค และแรงสนับสนุนทางสังคม ในการส่งเสริมพฤติกรรมในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานของพนักงานในสถานประกอบการ การผลิตผลิตภัณฑ์จากโลหะ เครื่องจักร จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงด้านการประเมินอันตราย การประเมินการเผชิญปัญหา ความตั้งใจ และพฤติกรรมในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน ถูกต้องมากกว่าก่อนการทดลอง และมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และความตั้งใจที่จะมีพฤติกรรมในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกัน อุบัติเหตุจากการทำงาน แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อุฤทธิ์ ศรีหนองโคตร (2540) ได้ทำการศึกษา การลดอุบัติเหตุจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อ คำนวณหาอัตราการเกิดอุบัติเหตุในโรงงาน กำหนดกิจกรรมแทรกแซงที่จะลดอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นและทดสอบว่ากิจกรรมแทรกแซงที่กำหนดขึ้นมีผลในการลดอัตราการเกิดอุบัติเหตุได้หรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า การให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการในเรื่องการปรับเปลี่ยนและปรับปรุงสภาพโรงงานให้มีความปลอดภัยต่อการทำงาน การให้ความรู้โดยการอบรมและจัดนิทรรศการสัปดาห์แห่งความปลอดภัยแก่คนงาน และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและการใช้มาตรการทางกฎหมายโดยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐติดตาม ควบคุมดูแลโรงงานอย่างใกล้ชิด ซึ่งภายหลังจากการใส่กิจกรรมแทรกแซง ในรอบหกเดือนต่อมา อัตราการเกิดอุบัติเหตุลดลง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดอุบัติเหตุ และการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการทำงาน พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการคือ การปฏิบัติงานที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งเกิดจากพฤติกรรม

ปฏิบัติงานของคนงาน งานวิจัยส่วนใหญ่พบว่า การได้รับการอบรม และคำแนะนำ การกระตุ้นเตือน มีความสัมพันธ์กับการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน จากการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลโดยที่บุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพในการป้องกันอุบัติเหตุต่าง ๆ ต้องมีการรับรู้ และความคาดหวังในผลลัพธ์และประโยชน์ในการกระทำนั้น ๆ และจะต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารโดยผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความตระหนักและมีการปฏิบัติตัวในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานที่ดีขึ้น

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีความสามารถตนเอง

ศิราพร งามแสง (2546) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้ทฤษฎีความสามารถตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมในการป้องกันโรคฟันผุและเหงือกอักเสบของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 การวิจัยแบบกึ่งทดลอง กลุ่มทดลองได้รับความรู้เรื่องการปฏิบัติในการป้องกันฟันผุ และเหงือกอักเสบ การประชุมกลุ่ม การฝึกปฏิบัติ พบว่า ภายหลังได้รับโปรแกรมทันตสุขศึกษา กลุ่มทดลองมีความรู้ การรับรู้ความสามารถตนเอง ความคาดหวังในผลลัพธ์ พฤติกรรมการปฏิบัติในการป้องกันโรคฟันผุและเหงือกอักเสบ ดีกว่าก่อนได้รับโปรแกรมทันตสุขศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดวงกมล หงส์รัตน์ (2544) ได้ศึกษาความสัมพันธ์การรับรู้ความสามารถของตนเอง ค่านิยมในการทำงาน และการวางแผนอาชีพ ของพนักงานบริษัทจำหน่ายและให้บริการเครื่องใช้ไฟฟ้า ผลการวิจัยพบว่า พนักงานมีการรับรู้ความสามารถตนเองในระดับสูง มีค่านิยมในการทำงานด้านรายได้และความมั่นคงปลอดภัย และด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในระดับสูงและการรับรู้ความสามารถของตนเองในการวางแผนอาชีพ ค่านิยมในการทำงานด้านเกียรติยศชื่อเสียงและความก้าวหน้า และค่านิยมในการทำงานด้านการจัดการและความมีอิสระในการทำงาน มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลกับการวางแผนอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บุญช่วย นาสูงเนิน (2544) ได้ศึกษา การประยุกต์ทฤษฎีความสามารถตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมในพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ สตรีวัยหมดระดูเขตชนบท จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีความรู้เกี่ยวกับสตรีวัยหมดระดู การรับรู้ความสามารถตนเอง ความคาดหวังในผลลัพธ์ของการปฏิบัติ พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ดัชนีมวลกาย ชีพจร ความดันโลหิตและระดับโคเลสเตอรอลในเลือด ดีขึ้นกว่าการทดลอง และดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพ ที่จัดขึ้นมีผลทำให้พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของสตรีวัยหมดระดูดีขึ้น

สุมาลี จุมทอง (2544) ได้ศึกษา ผลของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง ต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองในหญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะความดันโลหิตสูง ผลการวิจัย เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง พบว่า หญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะความดันโลหิตสูงที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง มีพฤติกรรมการดูแลตนเองดีกว่าหญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะความดันโลหิตสูงที่ได้รับคำแนะนำตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อรนาถ วัฒนวงษ์ (2542) ได้ศึกษา การประยุกต์ทฤษฎีความสามารถตนเองร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมในการส่งเสริมการออกกำลังกาย เพื่อสุขภาพของแรงงานสตรีในโรงงานเฟอร์นิเจอร์ไม้ จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมประกอบด้วยความรู้เรื่องการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ การบรรยาย การสาธิต การใช้ตัวแบบ การประชุมกลุ่มย่อย การฝึกปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ทฤษฎีความสามารถตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคม สามารถทำให้แรงงานสตรีมีความรู้เพิ่มขึ้น รับรู้ว่าตนเองมีความสามารถเพิ่มขึ้น ความคาดหวังในผลลัพธ์เพิ่มขึ้น พฤติกรรมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เยาวลักษณ์ ตรีธัญญาทรัพย์ (2538) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมทันตสุขศึกษาในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันด้านทันตสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โปรแกรมทันตสุขศึกษาประกอบด้วย การบรรยายประกอบสไลด์ การชมวิดีโอเทป การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม และการฝึกปฏิบัติ หลังการทดลองพบว่า มีระดับคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับโรคฟันผุและโรคเหงือกอักเสบ มีความคาดหวังในความสามารถความคาดหวังในผลและการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคฟันผุและโรคเหงือกอักเสบสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$)

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีความสามารถของตนเอง สรุปได้ว่า การรับรู้ความสามารถตนเองสูง จะส่งผลต่อความสำเร็จของบุคคลโดยที่บุคคลกล้าเผชิญต่อปัญหาต่าง ๆ หรือสิ่งที่ยากจะพยายามทำให้สำเร็จ โดยมีความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นสูง สำหรับคนที่มีการรับรู้ความสามารถตนเองต่ำ จะไม่มั่นใจต่อการกระทำของตนเอง เพื่อให้เกิดความสำเร็จได้ จะพยายามหลีกเลี่ยงต่อการเผชิญต่อปัญหา คิดว่าสิ่งที่ตนจะต้องทำนั้นยากซึ่งจะมีความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นต่ำ / ปานกลาง จนอาจทำให้บุคคลไม่พยายามกระทำพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวังไว้ สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีความสามารถของตนเองประยุกต์ใช้ในการจัดโปรแกรมสุขศึกษาเพื่อให้พนักงานในบริษัท บ้านไผ่ยูเนี่ยนการันต์ จำกัด อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น มีการพัฒนาความสามารถตนเองที่จะมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน ในด้านการรับรู้ความสามารถตนเอง ได้แก่ การได้เห็นประสบการณ์ของผู้อื่นโดยใช้ตัวแบบจริง ความสำเร็จในการกระทำและการกระตุ้นทางอารมณ์

2.4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีแรงสนับสนุนทางสังคม

บุญช่วย นาสงเนิน (2544) ได้ศึกษาการประยุกต์ทฤษฎีความสามารถตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมในพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ สตรีวัยหมดระดูเขตชนบท จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง ซึ่งกลุ่มทดลองจะได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสาร การกระตุ้นเตือน จากผู้วิจัยและอาสาสมัครสาธารณสุข การเยี่ยมบ้าน และการให้กำลังใจ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้เกี่ยวกับสตรีวัยหมดระดู การรับรู้ความสามารถตนเอง ความคาดหวังในผลลัพธ์ของการปฏิบัติ พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ดีขึ้นกว่าการทดลอง และดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุรวุฒิ สุขสวัสดิ์ (2543) ได้ศึกษา การประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมในการส่งเสริมสุขภาพช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาแบบกึ่งทดลอง ซึ่งกลุ่มทดลองจะได้รับแรงสนับสนุนจากผู้วิจัย ครู โดยการกระตุ้นเตือน การให้กำลังใจ การให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ผลการศึกษา ภายหลังการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีการรับรู้ความรุนแรง การรับรู้โอกาสเสี่ยง ความคาดหวังในความสามารถของตนเอง ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง ความตั้งใจที่จะมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปาก ดีกว่าก่อนการทดลองและดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

วรัญญา มุนินทร์ (2540) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แรงสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมดูแลตนเองของครูวัยหมดประจำเดือนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นครูจำนวน 149 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ผล

การศึกษาพบว่า แรงสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของครูวัยหมดประจำเดือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$)

ยั้งศักดิ์ จิตตะโคตร (2542) ได้ศึกษาการประยุกต์ทฤษฎีความสามารถตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อป้องกันอันตรายจากการได้รับพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชาวนาอำเภอกุหลาบหมื่น จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ผลการวิจัยพบว่า ชาวนากลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมตามโปรแกรมสุขศึกษาที่กำหนดไว้ 6 สัปดาห์ประกอบด้วย การฝึกอบรม การให้ความรู้ การได้รับการกระตุ้นจากผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ การได้รับประสบการณ์จากตัวแบบชาวนา พบว่า มีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการได้รับพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่าก่อนการทดลองและมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Koniak-Griffin (1988) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนทางสังคมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลตนเองในกลุ่มคนที่มีอายุ 18 -67 ปี ที่พักอาศัยอยู่ในอพาร์ทเมนต์ จำนวนทั้งสิ้น 98 คน พบว่า แรงสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Garrity (1985, อ้างใน ยั้งศักดิ์ จิตตะโคตร, 2542) ได้รวบรวมผลงานวิจัยเกี่ยวกับแรงสนับสนุนทางสังคมจากโครงการวิจัยการศึกษาความดันโลหิตสูงแห่งชาติ ซึ่งได้ใช้วิธีการเยี่ยมบ้าน โดยเยี่ยมบุคคลที่เป็นแรงสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญของผู้ป่วยด้วย เช่น เพื่อนสามีหรือภรรยา โดยบุคคลเหล่านี้จะได้รับการสอนเกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูงและความต้องการการสนับสนุนของผู้ป่วยในการควบคุมความดันโลหิต จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลอง คือ ผู้ป่วยที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจะมีการควบคุมความดันโลหิตดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงสนับสนุนทางสังคม พบว่า การกระตุ้นเตือน การสาธิต การฝึกปฏิบัติ การสนับสนุนทางอารมณ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างบุคคล มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของบุคคลในทางที่ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดเกี่ยวกับแรงสนับสนุนทางสังคมมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ซึ่งประกอบด้วย การกระตุ้นเตือน การกำลังใจ การให้ความรู้และข้อมูลข่าวสาร การให้รางวัลจากผู้วิจัยและหัวหน้าแผนก เจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในโรงงาน และพนักงานด้วยกัน

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดเกี่ยวกับการอุบัติเหตุและการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน แนวคิดทฤษฎีความสามารถของตนเอง และแรงสนับสนุนทางสังคม สรุปได้ว่า การปฏิบัติตัวเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการทำงานพนักงานควรจะมีการรับรู้ความสามารถของตนเองและคาดหวังในผลลัพธ์ที่ตนเองปฏิบัติตนในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน และจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและการกระตุ้นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสมซึ่งจะทำให้พนักงานเกิดการรับรู้และตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานในทางที่ดีขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานของพนักงานในบริษัท บ้านไผ่ ยูเนี่ยนการ์เม้นท์ จำกัด โดย ประยุกต์ทฤษฎีความสามารถของตนเองของ Bandura (1994) และแรงสนับสนุนทางสังคม House (Israel, 1985, อ้างใน บุญช่วย นาสูงเนิน, 2544) เพื่อส่งเสริมให้พนักงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตระหนักและมีการปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการทำงานดีขึ้น และมีการดำเนินกิจกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานอย่างต่อเนื่อง ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในแผนภาพที่ 3

